

EUROOPAN TIETOSUOJAVALTUUTETTU

Vuosikertomus 2005

Tiivistelmä

Postiosoite: rue Wiertz 60 – B-1047 Bryssel
Toimisto: rue Montoyer 63, Bryssel, Belgia
Sähköposti: edps@edps.eu.int – [www-sivusto: www.edps.eu.int](http://www.edps.eu.int)
Puh: (32-2) 283 19 00 – Faksi: (32-2) 283 1950

VUOSIKERTOMUS 2005

Tiivistelmä¹

Johdanto

Tämä on tiivistelmä Euroopan tietosuojavaltuutetun toisesta vuosikertomuksesta. Tämä riippumaton viranomaisluotiin varmistamaan, että Euroopan yhteisön toimielimet ja elimet täyttävät velvoitteensa henkilötietojen suojaa koskevan perusoikeuden osalta.

Jos vuosi 2004 oli ensimmäinen toimintavuosi, jonka aikana uusi "toimielin" kirjaimellisesti pystytettiin (asianmukaisten toimitilojen löytäminen ja rekrytoinnin aloittaminen mukaan lukien), niin toinen vuosikertomus koskee toiminnan vakiinnuttamisvuotta. Asetuksessa (EY) N:o 45/2001² Euroopan tietosuojavaltuutetulle asetettujen kolmen päätehtävän – jotka ovat valvonta, kuuleminen ja yhteistyö – hienosäätöä jatkettiin, ja ne tunnustettiin laajalti asianomaisilla tahoilla. Luotiin lehdistöpalvelu ja keskityttiin kehittämään ulkoista viestintää. Toimintaa kasvatettiin maltillisesti uusien työntekijöiden rekrytoinnin ja ensimmäisten harjoittelijoiden tarjoaman väliaikaisen avun myötä.

On tärkeää korostaa, että **yhä useammat EU:n politiikat riippuvat henkilötietojen laillisesta käsittelystä**. Modernin yhteiskunnan monissa julkisissa ja yksityisissä toiminnoissa tuotetaan nykyään henkilötietoja tai käytetään niitä. Näin tapahtuu luonnollisesti myös yhteisön toimielimissä ja elimissä niiden hallinnollisessa työssä ja politiikkojen laatimisessa ja niin ollen myös niiden politiikkojen täytäntöönpanossa. **Tehokas henkilötietojen suoja** unionin politiikkojen perusarvona olisi nähtävä **niiden menestymisen edellytyksenä**. Euroopan tietosuojavaltuutettu toimii jatkossakin tämän yleisen hengen mukaisesti ja odottaa, että siihen suhtaudutaan myönteisesti.

Valvonta

Euroopan tietosuojavaltuutetun valvontatehtävään kuuluu valvoa ja huolehtia siitä, että yhteisön toimielimet ja elimet noudattavat olemassa olevia oikeudellisia suojalausekkeita aina henkilötietoja käsitellessään. Tässä mielessä Euroopan tietosuojavaltuutettu täydentää kansallisia tietosuojaviranomaisia, jotka valvovat tietojen käsittelyä omissa jäsenmaissaan. Seuraavassa esitellään vuoden 2005 tärkeimmät toimet, jotka liittyvät toimielinten ja elinten tietosuojakulttuurin parantamiseen:

Ensimmäinen paneuduttiin kehittämään edelleen toimielinten ja elinten **tietosuojasta vastaavien henkilöiden** verkostoa. Näiden henkilöiden tehtävänä on varmistaa riippumattomalla tavalla asetuksen 45/2001 sisäinen soveltaminen. Marraskuussa 2005 julkaistiin periaateasiakirja heidän tehtävästään asetuksen tehokasta noudattamista varmistettaessa. Asiakirja toimitettiin EU:n hallinnon päälliköille, ja siinä korostettiin sitä seikkaa, että tietosuojasta vastaavat henkilöt ovat Euroopan tietosuojavaltuutetun strategiaa kumppaneita. Yksi keskeisistä viesteistä oli, että ensimmäisenä tietosuojaa koskevien velvoitteiden täyttämiseen tähtäävänä tärkeänä toimenpiteenä kaikkien elinten on nimitettävä tietosuojasta vastaava henkilö. Toinen keskeinen viesti oli, että tietosuojasta vastaaville henkilöille on ilmoitettava asianmukaisemmin toimielimessä tai elimessä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä, ja että tietosuojasta vastaavat henkilöt ilmoittavat sitten Euroopan tietosuojavaltuutetulle sellaisista käsittelytoimista, joihin liittyy erityisiä vaaroja asianomaisten henkilöiden kannalta ja jotka edellyttävät näin ollen ennakkotarkastusta.

¹ Vuoden 2005 vuosikertomuksen teksti kokonaisuudessaan ja kaikki viiteasiakirjat voidaan imuroida [www-sivulta osoitteesta: www.edps.eu.int](http://www.edps.eu.int). Paperiversioita voi myös tilata sihteeristöstä osoitteesta: edps@edps.eu.int.

² EYVL L 8, 12.1.2001, s. 1.

Toiseksi huomattavat resurssit osoitettiin sellaisten käsittelytoimien **ennakkotarkastukseen**, joihin todennäköisesti saattaisi liittyä erityisiä riskejä. Vaikka tämä toimenpide on tyypillisesti tarkoitettu uusien käsittelytoimien tarkastamiseen ennen kuin ne aloitetaan, useimmat etukäteistarkastukset on tähän mennessä tehty jälkikäteen, koska monet nykyisistä järjestelmistä on käynnistetty ennen kuin Euroopan tietosuojavaltuutettu aloitti toimintansa tai ennen kuin asetus tuli voimaan.

Vuonna 2005 ennakkotarkastuksen kohteena olleista tapauksista annettiin 34 lausuntoa, joista 30 koski eri toimielinten ja elinten nykyisiä järjestelmiä. Muut tapaukset olivat tiedusteluja ennakkotarkastuksen tarpeellisuudesta tai tapauksia, joista todettiin, ettei ennakkotarkastusta tarvita, mutta jotka antoivat silti aihetta huomautuksiin. Euroopan tietosuojavaltuutettu on määritellyt ennakkotarkastusten ohjausta varten joukon aihekohtaisia painopisteitä, kuten potilastiedot, henkilöstön arviointi, kurinpidolliset menettelyt, sosiaalipalvelut ja sähköisten viestintien valvonta. Vuoden 2005 lopussa käsiteltävänä oli 29 ilmoitusta ja lisää on odotettavissa lähitulevaisuudessa. Toimielimiä ja elimiä on kannustettu toimittamaan ennakkotarkastusta koskevat ilmoituksensa viimeistään keväällä 2007.

Kolmanneksi Euroopan tietosuojavaltuutettu vastaanotti noin 27 **valitusta** viime vuonna, vaikka vain viisi niistä otettiin käsiteltäväksi ja tutkittavaksi. Käytännössä vastaanotettujen valitusten suuri enemmistö ei kuulu Euroopan tietosuojavaltuutetun toimivallan piiriin. Tällaisissa tapauksissa valituksen esittäjälle annetaan yleisluontoisia tietoja ja neuvotaan mahdollisuuksien mukaan asianmukaisempi vaihtoehto. Toimivaltaansa kuuluvien valitusten käsittelyn osalta Euroopan tietosuojavaltuutettu on ollut yhteydessä Euroopan oikeusasiamieheen tutkiakseen yhteistyömahdollisuuksia lähitulevaisuudessa.

Neljänneksi on nähty paljon vaivaa tausta-asiakirjan laatimiseksi siitä, miten kaksi perusoikeutta – **tiedonsaantioikeus** ja **tietosuoja** – sovitetaan yhteen EU:n toimielimissä ja elimissä. Toisen, **sähköisen viestinnän käyttöä** koskevan asiakirjan työstäminen on aloitettu, ja asiakirja julkaistaan viimeistään vuoden 2006 puolivälissä.

Lopuksi mainittakoon **Eurodacin** (kaikkialla EU:ssa turvapaikkamenettelyjen yhteydessä käytetty järjestelmä sormenjälkien vertailua varten) yhteistä valvontaa koskevien monien toimien valmistelu. Euroopan tietosuojavaltuutettu on keskusyksikön valvontaviranomainen, kun taas kansalliset tietosuojaviranomaiset vastaavat Eurodacin valvonnasta omissa jäsenvaltioissaan. Euroopan tietosuojavaltuutettu oli yleisesti ottaen tyytyväinen tutkimustensa ensimmäisen vaiheen tuloksiin.

Kuuleminen

Euroopan tietosuojavaltuutetun kuulemistehtävään kuuluu neuvoa yhteisön toimielimiä ja elimiä kaikissa henkilötietojen käsittelyä koskevissa seikoissa ja erityisesti lainsäädäntöehdotuksissa, jotka vaikuttavat tietosuojaan.

Toimintapolitiikka on esitetty marraskuussa 2005 esitettyssä **neuvontatehtävää koskevassa asiakirjassa**. Siinä korostetaan neuvontatehtävän laajaa soveltamisalaa, jonka yhteisöjen tuomioistuimien on sittemmin vahvistanut. Toimintapoliittisessa asiakirjassa esitellään tietosuojaan vaikuttavien lainsäädäntöehdotuksiin sovellettava, asiasisällön tarkasteluun perustuva lähestymistapa sekä lainsäädäntöprosessin eri vaiheisiin liittyvä menettelyä koskeva tehtävä. Asiakirja sai hyvän vastaanoton ja Euroopan komissio käyttää hyödykseen mahdollisuutta saada Euroopan tietosuojavaltuutetulta epävirallisia kommentteja ehdotusluonnoksesta ennen ehdotusta koskevaa virallista kuulemistä. Kaikki viralliset lausunnot julkaistaan ja esitetään useimmiten asiaa käsittelevälle Euroopan parlamentin valiokunnalle ja/tai neuvoston toimivaltaiselle työryhmälle, ja niitä seurataan järjestelmällisesti koko lainsäädäntöprosessin ajan.

Vuonna 2005 Euroopan tietosuojavaltuutettu antoi kuusi virallista **lausuntoa**, joissa kuvastuivat selvästi kyseiset komission, parlamentin ja neuvoston politiikassa esillä olevat asiat. Tärkeimmät olivat:

- henkilötietojen vaihto EU:n "kolmannen pilarin" puitteissa (poliisi- ja oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa)
- viisumitietojärjestelmän (VIS) ja toisen sukupolven Schengenin tietojärjestelmän (SIS II) kaltaisten laajojen tietojärjestelmien kehittäminen, sekä
- hyvin kiistanalainen asia, joka koski sähköisen viestinnän tietojen pakollista säilyttämistä, jotta lainvalvontaviranomaiset voisivat päästä niihin.

Euroopan tietosuojavaltuutettu neuvoo myös **hallinnollisissa toimenpiteissä** ja aivan erityisesti toimielinten ja elinten tietosuojan alaa koskevien sääntöjen täytäntöönpanossa. Tämä tarjoaa merkittävän tilaisuuden vaikuttaa rakentavammin tapaan, jolla tietosuojapolitiikkaa toteutetaan. Neuvoja annettiin myös tietosuojasta vastaavien henkilöiden tehtävää koskevien sääntöjen täytäntöönpanossa.

Euroopan tietosuojavaltuutettu käytti myös ensimmäistä kertaa mahdollisuutta toimia **väliintulijana yhteisöjen tuomioistuimeen viedyissä asioissa**, joihin liittyy tietosuojan kannalta merkittäviä kysymyksiä. Asiat koskivat lentomatikustajien PRN-tietojen siirtämistä Yhdysvaltoihin, ja Euroopan tietosuojavaltuutetun väliintulossa tuettiin komission ja neuvoston asiaa koskevat päätökset kumoamaan pyrkivän parlamentin päätelmiä.

Yhteistyö

Euroopan tietosuojavaltuutetun yhteistyötehtävään kuuluu työskentely kansallisten valvontaviranomaisten ja EU:n kolmannen pilarin valvontaviranomaisten kanssa henkilötietojen suojan johdonmukaisuuden parantamiseksi.

Erittäin tärkeä kansallisten valvontaviranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön foorumi on **29 artiklan työryhmä**, joka perustettiin direktiivillä 95/46/EY neuvomaan komissiota ja kehittämään yhdenmukaistettuja tietosuojapolitiikkoja ja jonka varsinainen jäsen Euroopan tietosuojavaltuutettu on. Euroopan tietosuojavaltuutettu ja työryhmä ovat erillisissä lausunnoissaan käsitelleet useita tärkeitä lainsäädäntöehdotuksia. Euroopan tietosuojavaltuutettu on ollut tyytyväinen kansallisilta kollegoiltaan näiden tapausten yhteydessä saatuun yleiseen tukeen ja lisäkommentteihin, jotka voivat johtaa parempaan tietosuojaan.

Yhteistyö **kolmannen pilarin valvontaviranomaisten** (eli Schengenin, tullin, Europolin ja Eurojustin valvontaviranomaiset, jotka muodostetaan tavallisesti kansallisten valvontaviranomaisten edustajista) kanssa on keskittynyt paljolti yhteisten kantojen laatimiseen tarkoituksena kehittää kipeästi kaivattu yleinen kehys EU:n kolmannen pilarin tietosuojalle. Keskustelua on myös käyty SIS II:ta koskevasta uudesta valvontajärjestelmästä, jonka on tarkoitus perustua kansallisten valvontaviranomaisten ja Euroopan tietosuojavaltuutetun tiiviiseen yhteistyöhön.

Euroopan tietosuojavaltuutettu on tehnyt aktiivista yhteistyötä tietosuojavaltuutettujen **eurooppalaisten ja kansainvälisten kokousten** yhteydessä ja toiminut eri istuntojen puheenjohtajana.

Syyskuussa 2005 Euroopan tietosuojavaltuutettu isännöi Euroopan neuvoston ja OECD:n kanssa yhteistyössä seminaaria tietosuojasta **kansainvälisissä järjestöissä**. Kansainväliset järjestöt on usein vapautettu soveltamasta kansallisia lakeja, tietosuojaa koskevat lait mukaan lukien, mutta niiden olisi kuitenkin noudatettava tietosuojaa koskevia yleisperiaatteita, koska myös niissä käsitellään usein arkaluonteisia tietoja.

Ulkoinen viestintä

Vuonna 2005 on kiinnitetty erityistä huomiota Euroopan tietosuojavaltuutetun strategisia tehtäviä asianmukaisesti tukevan **tiedotusstrategian** kehittämiseen. Tietoisuuden lisääminen tietosuojasta yleisesti ja Euroopan tietosuojavaltuutetun tehtävistä ja toiminnasta erityisesti on tärkeä edellytys tehokkaalle valvonnalle, kuulemiselle ja yhteistyölle. Tiedotusstrategiassa on eritelty kohderyhmiä eri tehtävien mukaan seuraavasti:

- Valvonta: henkilöt, joita tiedot koskevat, erityisesti EU:n henkilöstö (henkilöinä, joiden tietoja käsitellään), tietosuojasta vastaavat henkilöt ja rekisterinpitäjät käsittelyjärjestelmistä vastaavina henkilöinä.
- Kuuleminen: yhteisön lainsäätäjä; komissio, Euroopan parlamentti ja neuvosto, erityisesti tietyt pääosastot, komiteat/valiokunnat ja työryhmät.
- Yhteistyö: 29 artiklan työryhmä ja muut asiaa käsittelevät yhteistyöfoorumit, kuten kolmannen pilarin yhteiset valvontaelimet sekä eurooppalaiset ja kansainväliset tietosuojakokoukset.

Euroopan tietosuojavaltuutettu on myös investoinut tehokkaampiin **tiedotus- ja viestintävälineisiin**. Vuonna 2005 kaikissa EU:n toimielimissä ja elimissä sekä jäsenvaltioissa järjestetyn yleisen tiedotuskampanjan jälkeen perustettiin lehdistöpalvelu, säännöllisesti ilmestyvä tiedotuslehti, kehitettiin uusi logo ja oma ulkoasu. Näitä täydennetään pian ottamalla käyttöön uusi www-sivusto, joka on Euroopan tietosuojavaltuutetun tärkein viestintäväline.

Määrärahat

Budjettivallankäyttäjät antoivat **varat** organisaation vakiinnuttamista ja rajallista kasvua varten ottaen huomioon sen, että useimmissa toimielimissä ja elimissä on tietosuojan valvontaan ja kuulemiseen liittyviä tehtäviä, jotka on hoidettava pikaisesti. Päähuomio kiinnitettiin **henkilöstövoimavarojen** kehittämiseen ja merkittäviä tuloksia saavutettiin niin yleisen rekrytoinnin kuin harjoittelijoiden erityisohjelmien ja kansallisten asiantuntijoiden työkomennusten osalta.

Tässä yhteydessä ei voi liikaa korostaa komission, parlamentin ja neuvoston kanssa vuonna 2004 tehdyn **hallinnollisen sopimuksen** merkitystä. Tämä on mahdollistanut sen, että Euroopan tietosuojavaltuutettu on voinut turvautua ulkoiseen apuun tarvittaessa ja käyttää suurimman osan voimavaroista ensisijaisesti toimiin. Siksi tämän alun perin kolmivuotisen sopimuksen jatkaminen on hyvin tärkeää.

Tulevaisuuden näkymät

Komissio edistää innovaatiolle, luovuudelle ja yhteiskuntaan osallisuudelle perustuvaa eurooppalaista tietoyhteiskuntaa. Tämä yhteiskunnan perustana ovat kolme tärkeää **tekniikan suuntausta**: lähes rajoittamaton kaistanleveys, rajaton tallennuskapasiteetti ja ajasta ja paikasta riippumattomat verkkoyhteydet. Nämä vaikuttavat luonnollisesti tietosuojaan. Tietosuoja sijoittuu uuteen ympäristöön, johon kuuluvat uudet käsittelytavat kuten verkkopalvelut ja perinteisten teknisten esteiden mureneminen (tehorajoitukset, rajoitettu lähetystaajuus, yksittäiset tiedot jne.). Tästä on hyvänä osoituksena kasvava RFID-tunnisteiden käyttö ja viestintäverkkojen voimakas kehittäminen, jotka vaikuttavat suuresti siihen, että

- kaikki tunnistekortit sisältävät tulevaisuudessa henkilötietoja
- henkilöillä olevat älykortit ovat aina "läsnä" ja "aktiivisia"
- tallennettujen tietojen määrä on suunnattoman suuri ja uusia tietoja tallennetaan jatkuvasti.

Uusiin ja syntymässä oleviin tekniikoihin, jotka vaikuttavat tietosuojaan, kuuluvat:

- RFID: lupaava ja haastava tekniikka, josta tulee niin sanotun toimintaympäristöön sulautetun tietotekniikan keskeisiä tekijöitä.
- **Toimintaympäristöön sulautettu tietotekniikka:** yksityisyyttä ja tietosuojaa koskevat vaatimukset olisi otettava huomioon jo suunnittelussa, jotta toimintaympäristöön sulautettu tietotekniikka yleistyisi ja hyväksyttäisiin laajemmin.
- **Henkilöllisyyden tunnistamisjärjestelmät:** uuden sähköisen hallinnon keskeinen tekijä (perustuu osittain biometriaan), joka edellyttää asianmukaisia standardeja.
- **Biometrian käyttö:** olisi laadittava yhteiset edellytykset tälle luonnostaan arkaluonteisten biometrinen tunnistamisen käytölle.

Voidaan myös panna merkille joitain **toimintapolitiikkaan ja lainsäädäntöön** liittyviä uusia **kehityssuuntauksia** kuten toiminnan keskittyminen poliisi- ja oikeudellisen yhteistyön alalle sekä yleinen suuntaus lisätä tietojen vaihtoa EU:n jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten kesken. Toinen suuntaus koskee lainvalvontaviranomaisten (joihin luetaan usein Europol) tutkintavaltuuksien laajentamista niin, että niille myönnettäisiin pääsy tietokantoihin, joita ei ole alun perin kehitetty lainvalvonnan tarkoituksiin. Tämä osoittaa – kuten Euroopan tietosuojavaltuutettu on kolmannen pilarin tietosuojaa koskevassa lausunnossaan todennut – että kattava säädöskehys henkilötietojen suojelua varten kolmannessa pilarissa on toivottavaa riippumatta siitä, hyväksytäänkö saatavuusperiaatetta koskeva ehdotus.

Euroopan tietosuojavaltuutettu aikoo tiiviisti seurata komission vuoden 2005 lopulla aloittamaa sähköistä viestintää ja sähköisiä palveluja koskevien säädösten tarkistusta, johon kuuluu myös direktiivin 2002/58 tarkistus.

On selvää, että komission työohjelma määrittää pitkälti, mitä asioita Euroopan tietosuojavaltuutettu lainsäädännöllisenä neuvonantajana käsittelee. On hyvin todennäköistä, että keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä käsitellyssä keskitytään osittain seuraaviin aiheisiin:

- "vauraus", jolloin Euroopan tietosuojavaltuutettu seuraa tarkasti uusia aloitteita, jotka koskevat eurooppalaisen tietoyhteiskunnan kehittämistä.
- "turvallisuus", jolloin Euroopan tietosuojavaltuutettu seuraa kehityskulkuja tekniikan kehityksen, esim. biometrian osalta ja julkisiin ja yksityisiin rekisterinpitäjiin lisääntyvässä määrin kohdistuvaa painostusta, jotta pääsy niiden tietokantoihin lainvalvontatarkoituksessa sallittaisiin. Komissio on esittänyt tätä koskevan tärkeän aloitteen, jonka mukaan poliisille annettaisiin pääsy ulkorajojenvalvontaa koskeviin tietokantoihin.

Vuoden 2006 tavoitteet

Edellä oleva huomioon ottaen Euroopan tietosuojavaltuutetun painopisteet vuodelle 2006 ovat:

- tietosuojasta vastaavien henkilöiden verkoston tukeminen, mukaan lukien kahdenväliset arvioinnit siitä, miten ilmoitusten toimittamisessa on edistytty. Tarkoituksena on, että nykyisiä toimia koskevat ilmoitukset toimitettaisiin viimeistään keväällä 2007.
- Etukäteistarkastusten jatkaminen: saatetaan päätökseen tarkastukset, jotka koskeva nykyisiä käsittelytoimia aihekohtaisilla painopistealoilla.
- Sähköisen viestinnän valvonta ja liikennetiedot: annetaan ohjeet henkilötietojen käsittelystä sähköisiä viestintäverkkoja käytettäessä.
- Henkilöstöä koskevat henkilökansiot: annetaan ohjeet sisällöstä ja säilyttämisaajoista.
- Tietojen siirtäminen kolmansiin maihin: annetaan ohjeet henkilötietojen siirtämisestä kolmansiin maihin, kansainvälisiin järjestöihin ja Euroopan yhteisön elimille, jotka eivät kuulu asetuksen 45/2001 ja direktiivin 95/46/EY soveltamisalan piiriin.
- Eurodacin valvonta: Eurodacin keskustietokantaa koskeva perusteellinen turvatarkastus.

- Lainsäädäntöehdotuksia koskeva neuvonta: vakiinnutetaan ja kehitetään edelleen Euroopan tietosuojavaltuutetun tehtävää sekä annetaan lausuntoja erilaisista asioista.
- Väliintulo yhteisöjen tuomioistuimeen viedyissä asioissa: harkitaan väliintuloa asioissa, jotka herättävät tietosuojaan liittyviä kysymyksiä.
- Internet-sivuston toinen versio: otetaan käyttöön vuoden 2006 keskivaiheilla.
- Resurssien kehittäminen: pyritään jatkamaan nykyistä hallinnollista yhteistyötä koskevaa sopimusta komission, parlamentin ja neuvoston kanssa ja saamaan käytettävissä olevia toimistotiloja laajennettua riittävästi niin, että ne vastaisivat nykyisiä tarpeita sekä odotettavissa olevaa henkilöstön kasvua.